

IMPARAȚI ROMANI

Marcus Aurelius Severus Alexandrus (1 octombrie 208 - 18 martie 235), cunoscut drept Alexandru Sever, împărat roman din 222 până în 235.

Este nepot al împăratului Caracalla, originar din Arca Caesarea (Fenicia). La vârsta de 13 ani este proclamat împărat de pretorienii din Roma, după asasinarea vărului său Elagabalus, sub numele de Alexandru Sever. Autoritatea reală este exercitată de Iulia Mamaea (mama sa), sprijinită de juriștii Ulpianus și Modestinus. În timpul domniei lui Alexandru Sever autocratismul și excentricitățile predecesorului său sunt eliminate și se restabilesc bunele raporturi cu Senatul, al cărui prestigiu este sporit. Relațiile cu armata și garda pretoriană devin însă încordate. Alexandru Sever inițiază în anii 231-233 o contraofensivă romană în Orient pentru a stăvili invazia sasanidă la vest de Eufrat. În timpul pregătirilor unui război împotriva alamanilor la granița renană, Alexandru Sever și Iulia Mamaea sunt uciși la Mogontiacum (Mainz) de soldați care-l proclamă împărat pe Maximin Tracul. Cu el ia sfârșit dinastia Severilor.

Titus Aurelius Fulvus Boionius Arrius Antoninus Pius (19 septembrie 86 – 7 martie 161) a fost împărat Roman în perioada 138-161. A fost cel de-al patrulea din "Cei cinci împărați buni".

Fiu al consularului Aurelius Fulvus, Antoninus Pius s-a născut în Italia, la Lanuvium. A devenit consul în 120 și guvernator al provinciei Asia (134-135). A fost adoptat de împăratul Hadrian la 25 februarie 138 și proclamat succesor la tron, cu condiția de a adopta la rândul său, pe Marcus Aurelius și Lucius Aurelius Verus. Spre deosebire de împăratul Hadrian, Antoninus Pius nu a părăsit niciodată Italia.

Politica sa internă se caracterizează prin atenția acordată administrației provinciilor, finanțelor statului, jurisdicției imperiale. Pe plan extern continuă activitatea de consolidare a sistemului defensiv al imperiului. Răscoalele antiromane din Britannia, Mauretania, Egipt și Iudeea sunt reprimare de generalii săi. Într-o atmosferă de liniște pe plan intern și extern, Antoninus Pius sărbătorește în 148 cea de-a 900-a aniversare a fondării Cetății Eterne. Domnia lui a fost identificată cu apogeul dinastiei antonine și al întregului principat.

Flavius Arcadius (cca. 377 – 1 mai 408) a fost împărat al Imperiului Roman de Răsărit (395-408).

Arcadius a fost cel mai mare fiu al lui Teodosiu I și al Aelia Flaccilla, frate mai mare al lui Honorius, care va deveni împărat al Imperiului Roman de Apus. Proclamat augustus de către tatăl său în ianuarie 383, Arcadius se dovedește un caracter slab, influențabil. Întreaga sa domnie s-a desfășurat sub tutela camarilei curții din Constantinopol, dominată rând pe rând de Rufinus, praefectus praetorii Orientis (m. 395), de eunucul Eutropius – praepositus sacri cubiculi, de prefectul pretoriului Anthemius (din 405), precum și de Eudoxia, soția sa (m. 404).

În timpul domniei lui Arcadius, imperiul respinge primele atacuri ale hunilor la hotare și se eliberează de prezența vizigoților. Tot în timpul domniei lui Arcadius se manifestă o puternică reacție antigermanică în stat.

Lucius Domitius Aurelianus (9 septembrie 214 – 275), cunoscut drept Aurelian, a fost împărat roman (270–275).

Născut în Moesia la Sirmium, Aurelian parcurge întreaga carieră, de la soldat la comandant al cavaleriei sub Claudius II. Proclamat împărat la Sirmium de legiunile de la Dunare (270), Aurelian își consolidează puterea după sinuciderea lui Quintilus, fratele lui Claudius II, fiind recunoscut împărat de către senat.

La urcarea sa pe tron, Imperiul Roman era dezmembrat: întregul Orient se afla sub stăpânirea Zenobiei, regina Palmyrei, iar în Occident, Gallia, Hispania și Britannia erau incluse în regatul galic secesionist. Prin victoriile repurtate asupra iutungilor, sarmaților, carpilei și goșilor, Aurelian consolidează frontiera Dunării de Jos, iar prin respingerea vandalilor –pe cea a Dunării Mijlocii (270-271). Începe înconjurarea Romei cu fortificații puternice –zidul lui Aurelian, încheiat în vremea împăratului Probus.

Sub presiunea popoarelor migratoare și a dacilor liberi, Aurelian dispune retragerea armatei și a administrației romane din Dacia în anul 271, în vederea consolidării frontierei dunărene. În 274 este lichidată și secesiunea Regatului galic; Aurelian restaurează astfel granițele și unitatea statului, primind titlu de restitutor orbis.

În politica internă Aurelian s-a comportat ca un suveran absolut. Purta diadema solară, purpură și veșimente bogate ca după obiceiul regilor orientali, s-a autointitulat Dominus et Deus. A guvernat fără senat care a pierdut și dreptul de a bate monedă de aramă alegându-și colaboratorii dintre cavaleri. Personalitate inteligentă și energică, Aurelian întărește autoritatea imperială și întreprinde o serie de reforme administrative și economice vizând consolidarea statului în vederea depășirii crizei din secolul III. Cultul zeului soare, sol invictus, este ridicat la rangul de religie a întregului imperiu. A efectuat o reformă monetară (emisiuni de aur, argint și aramă) care a înviorat schimburile comerciale. În politica externă Aurelian a înregistrat succese remarcabile, străduindu-se să apere imperiul de frecvențele invazii barbare și să refacă unitatea acestuia, sfârșită în timpul lui Gallienus.

În drum spre Orient, în vederea începerii unei campanii împotriva Imperiului Sasanid, Aurelian este asasinat de secretarul său, la Byzantion, ca urmare a unui obscur complot de palat.

Caius Iulius Caesar Germanicus (*31 august 12 - †24 ianuarie 41) cunoscut drept Caligula a fost al treilea împărat roman și al treilea membru al dinastiei iulio-claudiene, domnind din 37 până în 41.

Fiu al generalului Germanicus și al Agrippinei Maior, își petrece copilăria alături de tatăl său, în mijlocul soldaților de pe Rin, de la care primește porecla de Caligula („Cizmulița”).

Deși în timpul lui Tiberius (unchiul său) nu se afirmă în viața politică, la moartea acestuia (16 martie 37), este proclamat împărat de garda pretoriană și recunoscut de senat. După primele 8 luni de domnie, politica lui capătă brusc semnele despotismului și incoerenței. Arbitrariul politicii interne și externe, extravaganțele și cruzimile, fastul serbărilor și risipirea tezaurului strâns de predecesorul său, măsurile fiscale opresive, declanșează două conspirații împotriva sa (în 39 și 40), soldate, fiecare, de numeroase execuții. La 24 ianuarie 41, Caligula este asasinat în apropierea palatului său din Roma, în urma unei conspirații a pretorienilor în frunte cu Cassius Chaerea și L. Annius Vicianus. Numele lui este supus de senat unei damnatio memoriae. Îi succede la tron Claudiu I, unchiul său, proclamat împărat de garda pretoriană.

Marcus Aurelius Antoninus (4 aprilie 186–8 aprilie 217), cunoscut sub numele Caracalla, a fost împărat roman din 211 până în 217.

Caracalla, porecla împăratului derivă de la numele celtic al unei mantale purtate în Gallia. Fiu al lui Septimius Severus și al Iuliei Domna, născut la Lyon, Caracalla este desemnat în 196 caesar, iar în 198 augustus, devenind la 4 februarie 211, la moartea tatălui său, coîmpărat alături de fratele său, Geta. Ura dintre cei doi frați duce, în februarie 212, la asasinarea lui Geta în palatul din Roma, urmată de uciderea a 20.000 de partizani ai acestuia. Caracalla

continuă politica lui Septimius Severus de întărire a autorității imperiale, având ca principal sprijin armata.

Consecințe însemnate pentru istoria Romei va avea "Constituția Antoniniană" promulgată de el în 212, care acordă cetățenia romană întregii populații libere din imperiu, provincii. Inițiază o politică externă ofensivă, luptă la răsărit de Rin împotriva alamanilor (213), la Dunăre împotriva carpilor (214), iar în 215 începe un nou război împotriva Regatului Part. Este asasinat în aprilie 217, în timpul campaniei din Mesopotamia, din instigarea prefectului pretoriului, M. Opellius Macrinus, care se proclamă împărat.

Augustus Caesar (* 23 septembrie 62 î.Hr. la Roma, † 19 august 14 d.Hr. la Roma), cunoscut înainte ca Octavian, a fost primul Împărat Roman. Deși a păstrat înfățișarea Republicii Romane, a condus ca un dictator pentru mai mult de 40 de ani. A încheiat un secol de războaie civile și a adus o eră de pace, prosperitate și măreție imperială. Este cunoscut de istorici cu titlul de "Augustus", pe care l-a luat în 27 î.Hr.

Când Republica Romană (509 î.Hr. - 31 î.Hr.) a ajuns la finalul său, Gaius Octavius, nepot al lui Iulius Cezar, și-a consolidat poziția prin înfrângerea rivalului său la putere, Marcus Antonius, în bătălia de la Actium din anul următor. Avea o muncă predefinită; anii de război civil au lăsat Roma într-un stat al anarhiei. Mai mult, Roma nu era pregătită să accepte controlul total al unui despot.

Octavius (sau Octavian) era inteligent. Mai întâi, a desființat armatele sale și a ținut alegeri. Octavian a fost ales în funcția puternică de Consul. În 27 î.Hr., a returnat în mod oficial puterea Senatului Romei, și s-a oferit să renunțe la propria sa supremație militară peste Egipt. Nu numai că l-a refuzat, dar Senatul i-a dat control asupra Spaniei, Galiei și Siriei. Puțin mai târziu, Senatul i-a dat titlul de Augustus (cel venerat).

Augustus știa că puterea necesară dictaturii absolute nu putea deriva din funcția de Consul. În 23 î.Hr., a renunțat la această funcție, în favoarea altor două mai puternice. În primul rând, i-a fost garantată funcția de tribun, care îi permitea să convoace Senatul după voința sa și să pună afacerile înaintea sa. De vreme ce funcția de tribun era în mod tradițional asociată cu plebeii, asta i-a consolidat poziția pentru mai târziu. În al doilea rând, a primit o nouă competență sub forma unei puteri "imperiale", care îi conferea autoritate supremă în toate problemele legate de guvernarea teritorială. Se spune că în 23 î.Hr. Augustus și-a asumat funcția de Împărat al Romei. Totuși, el folosea adesea un titlu civil, Princeps, sau "Primul Cetățean."

Ca Împărat, Augustus a organizat problemele publice ale imperiului cu îndrăzneală; datorită geniului său, a durat Imperiul Roman cât a durat. El a stabilit sisteme de monedă și impozite standardizate; a creat o structură pentru serviciul militar civil ce consta din cavaleri și oameni liberi (foști slavi). S-a îngrijit și de beneficiile de pensionare pentru soldați.

Era un maestru al propagandei, și patronatul său asupra scriitorilor romani Horatiu, Livius și (în special) Virgiliu i-a permis să-și cimenteze poziția prin intermediul poeziei și a prozei. Folosirea jocurilor și a ceremoniilor speciale, pentru a se celebra pe el însuși și pe familia sa, i-a sporit popularitatea.

Augustus a fondat de asemenea și primul grup de pompieri din lume și a creat o forță de poliție obișnuită pentru Roma.

De fapt, controlul puterii lui Augustus prin întreg Imperiul era așa de absolut, că îi permitea să-și numească succesorul, un obicei abandonat și ridiculizat de la fondarea Republicii. La început, era indicat Marcellus, nepotul său de soră, ce era căsătorit cu fiica sa, Iulia. Între timp însă, acesta a murit din cauza otrăvirii mâncării (23 î.Hr.). Relatări istoricilor de mai târziu, ce spuneau că Marcellus ar fi fost otrăvit de soția lui Augustus, Livia Drusilla, sunt neconcludente.

După moartea lui Marcellus, Augustus și-a însurat fiica cu mâna sa dreaptă, Marcus Agrippa. Din această căsătorie au rezultat trei copii, Gaius Caesar, Lucius Caesar și Postumus Agrippa

(numit în acest mod pentru că s-a născut după moartea lui Marcus Agrippa). Intențiile lui Augustus de a-i face pe primii doi copii moștenitorii săi, au devenit aparente când acesta i-a adoptat ca proprii săi fii. Augustus a arătat afecțiune și față de fii săi vitregi (copii Liviei din prima căsătorie), Nero Claudius Drusus Germanicus și Tiberius Claudius, după ce aceștia au cucerit o mare parte din Europa Centrală.

Agrippa a murit în 12 î.Hr., urmând ca fiul Liviei, Tiberius, să divorțeze și să se căsătorească cu văduva lui Agrippa. Tiberius a lucrat ceva timp în puterile tribunicale ale lui Augustus, dar la scurt timp după aceasta s-a pensionat. Totuși, luând în considerare moartea prematură a ambilor frați vitregi ai săi, Gaius and Lucius, respectiv în 4 d.Hr. și 2 d.Hr., și a fratelui său Drusus (9 î.Hr.), Tiberius a fost rechemat la Roma, unde a fost adoptat de Augustus.

Pe 19 august 14, a murit Augustus. Ceva mai târziu, senatul l-a votat în panteonul zeilor romani (sau l-a divinizat). Postumus Agrippa și Tiberius au fost numiți co-moștenitori. Pe de altă parte, Postumus a fost exilat și menționat ca mort în jurul aceleași date. Cine i-a ordonat moartea este necunoscut, dar drumul lui Tiberius era liber acum să-și asume aceleași puteri ca și tatăl său vitreg.

Tiberius Claudius Caesar Augustus Germanicus (1 august 10 î.Hr. - 13 octombrie 54), a fost al patrulea împărat roman al dinastiei iulio-claudiene și a domnit din 41 până în 54.

Fiu al generalului Drusus (fratele lui Tiberius) și al Antoniei Minor, frate mai tânăr al generalului Germanicus, născut la Lugdunum (Lyon), Claudius nu participă până la urcarea pe tron, datorită unei sănătăți mai șubrede și a unor infirmități congenitale, la viața politică, preferând o existență retrasă, consacrată studiului. Este proclamat împărat de către pretorienii la asasinarea nepotului său Caligula și recunoscut apoi de către senat. În timpul domniei sale începe construcția unui sistem defensiv de fortificații pe Rin și Dunăre, provinciile beneficiază de o bună administrare și o bogată activitate edilitară (șosele, apeducte, porturi). Acordarea cetățeniei romane locuitorilor unor orașe din afara Italiei, îi atrage ostilitatea cercurilor senatoriale. În timpul domniei lui Claudius începe cucerirea Britanniei, care devine cea mai vestică provincie a Imperiului Roman. În 44 Iudeea, în 46 Tracia sunt transformate în provincii romane. După executarea Messalinei, cea de-a treia soție, în 48, acuzată de Narcissus de complot, Claudius se căsătorește în 49 cu Agrippina Minor Iulia și-l adoptă pe fiul acesteia, Nero, care-i va urma la tron. Moare otrăvit de noua soție.

Marcus Aurelius Claudius Gothicus (cca. 214 - ianuarie 270), cunoscut drept Claudius II, a condus Imperiul Roman pentru mai puțin de doi ani (268 - 270).

Născut în Dalmația, ajunge unul dintre cei mai capabili generali ai împăratului Gallienus, comandant al trupelor din Balcani. După asasinarea lui Gallienus, în cursul luptei împotriva uzurpatorului Aureolus, Claudius este proclamat împărat. El îl înfrânge pe Aureolus, respinge o invazie a alamanilor în lupta de la lacul Benacus (nordul Italiei) și obține în 269, în bătălia de la Naissus (Iugoslavia), o răsunătoare victorie asupra goților și herulilor care invadasera Peninsula Balcanică.

Victoria îi aduce cognomenul de Gothicus și pune stavilă, pentru câteva decenii, atacurilor acestor popoare împotriva imperiului. Claudius moare de ciumă în orașul Sirmium din Pannonia, la tron urmându-l Quintillus.

Marcus Aurelius Commodus Antoninus (31 august 161–31 decembrie 192) a fost împărat roman din 180 până în 192.

Fiu al lui Marcus Aurelius și al Faustinei, născut la Roma ("primul moștenitor al tronului născut în purpură"), Commodus este ridicat la rang de caesar în 166 iar la cel de augustus (și coregent) în 177. Proclamat împărat la moartea tatălui său, Commodus renunță la politica ofensivă. Institue un regim absolutist în formele teatrale ale monarhiilor orientale. Puterea

este exercitată de favoriții săi, Tigridius Perennius și M.Aurelius Cleander, apoi de Q.Aemilius Laetus, prefectii ai pretoriului. Cultele orientale cunosc acum o largă răspândire. La 31 decembrie 192, cade victimă unei conspirații de gineceu, inițiată de Q.Aemilius Laetus, Eclectus și de Marcia (amanta împăratului). Cu el se stinge dinastia Antoninilor (96-192).

Flavius Iulius Constans (320 - 18 ianuarie 350), a fost împărat roman care a domnit din 337 până în 350.

Fiul cel mai mic al lui Constantin cel Mare și al Faustei, ridicat în 335 la rang de caesar, Constant devine în 337, la moartea tatălui său, împreună cu cei doi frați, Constantin II și Constanțiu II, augustus, încredințându-i-se guvernarea Italiei, Illyricum-ului și Africii. Încercarea lui Constantin II de a a-l tutela, urmată de invadarea Italiei, se soldează cu moartea acestuia în lupta de la Aquileia (340), Constant extinzându-și stăpânirea și asupra Galliei, Hispaniei și Britanniei. Severitatea atitudinii față de armată și austeritatea politicii sale fiscale declanșează conspirația lui F.Magnus Magnentius care este proclamat împărat la Autun, în Gallia. Nevoit să fugă, Constant este ucis în apropiere de Pirinei.

Flavius Claudius Constantinus (februarie 317-340), împărat roman (337-340).

Fiu al lui Constantin cel Mare și al Faustei, născut la Arelate (Arles) în Gallia. Desemnat în 337 caesar, participă în 332 la luptele de la Dunărea de Jos împotriva goților și, în 337, la moartea tatălui său, este ridicat împreună cu cei doi frați, Constant și Constanțiu II, la rangul de augustus, încredințându-i-se guvernarea provinciilor occidentale: Gallia, Hispania și Britannia. După încercarea nereușită de a institui o tutelă asupra fratelui său mai tânăr, Constant, Constantin pătrunde cu o armată în Italia, dar este ucis, în apropiere de Aquileia, în 340.

Gaius Flavius Valerius Aurelius Constantinus (27 februarie 272 – 22 mai 337), cunoscut sub numele Constantin I sau Constantin cel Mare, a fost împărat roman între 306 și 337.

Tineretea și venirea la putere.

Născut la Naissus, în provincia Moesia Superior (astăzi, orașul Niș din Serbia), ca fiu al generalului Constantinus Chlorus (viitorul împărat Constanțiu I) și al Helenei. În 271-272, sub împăratul Aurelian, a fost membru al protectores (militari superiori în slujba împăratului) în est, iar ulterior a ajuns tribun. În 284-285 a fost praeses (guvernator de provincie subordonat unui consularis) al Dalmației. A fost prefectul pretorian al împăratului Maximian în 288-293.

La 1 martie 293 a fost promovat la rangul de caesar. În 305, după abdicarea lui Dioclețian și Maximian, se alătură tatălui său, în Apus. La moartea lui Constanțiu I, la Eburacum (astăzi, York), în Britannia (25 iulie 306), este proclamat împărat de către armată. În aceste împrejurări, Galerius, personalitatea dominantă a celei de-a doua tetrarhii, îl proclamă pe Flavius Severus augustus al Occidentului și îl acceptă pe Constantin, caesar. Pentru moment Constantin a acceptat dar pacea și a treia tetrarhie nu aveau să dureze prea mult. La Roma, pe 28 octombrie 306, Maxențiu, fiul lui Maximian, a fost proclamat împărat iar Maximian care se retrăsese, se întoarce pentru a pretinde puterea. În condițiile destrămării tetrarhiei, la conferința de la Carnuntum (11 noiembrie 308), Constantin este recunoscut oficial caesar în Apus, iar Maxentius este declarat uzurpator. În înțelegere cu Licinius, noul augustus al Occidentului, Constantin ocupă Spania (310), apoi pătrunde cu armata în Italia, înfrânge forțele lui Maxentius la Turin, Verona și în bătălia decisivă de la Podul Milvius de lângă Roma, în care Maxentius își găsește moartea (312). Astfel, toate provinciile occidentale ale imperiului sunt reunite sub autoritatea sa.

El a fost cel care a modificat Biblia, în timpul când se purta „razboiul“ între creștini și necreștini. Fără intervenția lui, conflictul ar fi continuat.

Imediat ce a venit la putere, Constantin a pus capăt persecuțiilor creștinilor în teritoriile sale, impunând nu numai toleranța, ci și restituirea bunurilor creștinilor. Dar Constantin nu era pregătit să devină creștin. Monedele bătute în această perioadă, dovedesc devoțiunea sa față de Marte, apoi din ce în ce mai mult față de Apollo, venerat ca Sol Invictus. La scurt timp după cucerirea Romei, Constantin le-a trimis episcopului de Cartagina și proconsulului Africii niște scrisori din care reieșea faptul că el susține religia creștină, subvenționa Biserica creștină din fonduri publice, scutea clerul de obligații publice și se considera slujitorul lui Dumnezeu. În 312, Constantin a trecut la credința creștină și a continuat să dețină funcția Pontifex Maximus. În urma întrevederii dintre Constantin și Licinius de la Mediolanum (februarie-martie 313) este promulgat "Edictul de la Milano". Textul acestui edict este dat de Lactanțiu în latină și de Eusebiu în greacă. De fapt, este o scrisoare adresată de Licinius guvernatorilor provinciilor controlate de el, prin care le cerea să înceteze orice persecuție asupra creștinilor, iar proprietățile confiscate să fie imediat returnate. Scrisoarea nu consfințea creștinismul ca religie de stat și nici nu-l angaja personal pe Licinius în credința creștină.

Conflictul cu Licinius

Relațiile dintre cei doi împărați au început să se tensioneze, astfel, în 316, se declanșează un prim război civil. Constantin obține o victorie în bătălia de la Cibalae (Pannonia). Înțelegerea care s-a încheiat între cei doi prevedea ca Licinius să-i cedeze lui Constantin toate provinciile sale europene cu excepția Traciei, păstrându-și însă poziția de augustus. Pe 1 martie 317, la Serdica (astăzi, Sofia), Constantin a anunțat numirea a trei caesari: fiul său Crispus în vârstă de 12 ani, fiul său Constantin, de 6 luni și fiul lui Licinius, Licinianus, care avea 1 an și 8 luni. După 320, Licinius sprijinit de cercuri păgâne din Orient, inițiază o politică anticreștină, în timp ce Constantin se apropie tot mai mult de pozițiile bisericii creștine. În noul război civil care izbucnește în 324, Licinius este înfrânt în două mari bătălii, la Adrianopol (3 iulie) și Chrysopolis în Asia Mica (18 septembrie), este capturat și executat anul următor la Tesalonic.

Guvernarea lui Constantin

Imperiul este reunificat și supus autorității unui unic împărat, situație nemăiîntâlnită din 285. Constantin, care se revendica alesul pe pământ al divinității unice, abandonează politeismul tetrarhiei în favoarea monoteismului creștin. Principiul adopțiunii este înlocuit cu cel al eredității dinastice. Constantin a continuat și a desăvârșit toate reformele inițiate de împăratul Dioclețian. Numărul provinciilor este ridicat la 117, grupate în 14 dioceze și 4 prefecturi (Orient, Illyricum, Italia și Galia). Prin crearea unei noi monede de aur (solidus-ul) este abandonată politica economică a principatului - care era bazată pe argint-, în favoarea aurului, care devine baza sistemului monetar imperial. Armata se împarte acum definitiv în trupe de graniță (limitanei) și trupe de campanie (comitatenses). Din inițiativa lui Constantin este inaugurat în 328, între Sucidava și Oescus, un pod peste Dunare, care reflectă importanța dobândită de regiunile nord-dunărene pentru imperiu. Prin expedițiile sale la frontiera Dunării, recuperează o parte din teritoriile Daciei (care fusese părăsită de împăratul Aurelian). Acum Constantin și-a adăugat și titlul de Dacicus Maximus. Pe plan religios, în 325, are loc la Niceea, primul conciliu ecumenic al bisericii creștine, care pune bazele dogmatice și canonice ale noii religii.

Constantinopol - noua Romă

Constantin a luat hotărârea de a restaura Byzantionul și de a face din el capitala imperiului. În noiembrie 324, a stabilit în mod oficial hotarele noului său oraș, mutându-le cu circa 4 km în afară și mărinde cam de 4 ori suprafața sa. Noul oraș a devenit un centru al creștinismului, reședința unui patriarh, comparabil ca dimensiuni cu Roma, Alexandria sau Ierusalimul. "Noua Romă" a moștenit instituțiile politice ale vechii Rome, dar și tradiții culturale ale

Răsăritului grec. Construirea și popularea noului oraș s-au desfășurat foarte rapid. Noile ziduri au fost terminate în 328. La fel ca și Roma, orașul e construit pe 7 coline și împărțit în 14 districte administrative. Există și aici un Senat; membrii săi aveau însă ranguri inferioare senatorilor din Roma, fiind numiți clari (remarcabili) și nu clarissimi (deosebit de remarcabili). În perimetrul ocupat acum de Moscheea Sultanului Ahmet (Moscheea Albastră), Constantin a construit palatul imperial. Hipodromul a fost mărit la o capacitate de 50.000 de locuri. Constantin a început și construcția a doua mari biserici, Hagia Spohia (Sfânta Înțelepciune) și Hagia Eirene (Sfânta Pace). La 11 mai 330 are loc, inaugurarea oficială a Constantinopolului ca noua capitală a Imperiului Roman. Festivitățile au durat 40 de zile și s-au desfășurat pe hipodrom. Monedele bătute în acel an anunțau lumii evenimentul.

Viața de familie

În septembrie 307, la Trier, Constantin s-a căsătorit cu fiica lui Maximian, Fausta, renunțând la iubita sa Minervina, care îi dăruise primul lui fiu, Crispus. Cu Fausta, Constantin a avut 5 copii: Constantin, Constanțiu, Constant, Constantina și Helena. Reședința lui Constantin era orașul Trier, așa cum fusese și pentru tatăl său, Constanțiu și, înaintea acestuia, pentru împăratul Maximian. Aici, la Trier, Constantin a adus-o și pe mama sa, Helena. La sfârșitul anului 311 sau începutul lui 312, sora sa vitregă, Constanția se căsătorește cu Licinius. Pe 8 noiembrie 324, Constantin și-a numit fiul Constanțiu în funcția de caesar și se pare că în aceeași zi a oferit rangul de augusta soției sale Fausta și mamei sale, Helena. În anul 326, Constantin a ordonat execuția fiului său mai mare, Crispus. Ordinul a fost îndeplinit de Pola, în Istria. În același an, la scurt timp după moartea lui Crispus, Constantin a omorat-o și pe soția sa, Fausta, după o căsnicie de 19 ani. Atât Crispus cât și Fausta au primit damnatio memoriae, adică numele lor au fost șterse din inscripțiile și înscrisurile publice.

Ultimii ani ai lui Constantin

Între 325 și 337, Constantin a continuat să sprijine Biserica și să folosească resursele statului pentru construirea de biserici. Micul regat Iberia (astăzi Georgia) din Caucaz a adoptat creștinismul în timpul domniei lui Constantin. În Armenia, regele Tiridate III a fost convertit la creștinism, iar regatul său a devenit oficial creștin la începutul secolului al IV-lea. La scurt timp după Paștele din 337 (3 aprilie), Constantin a început să se simtă rău; a dorit să fie botezat de către episcopul Eusebios iar după botez a purtat numai veșminte albe precum ale unui neofit creștin în locul veșmintelor imperiale. În ziua de Rusalii, 22 mai, în anul 337, Constantin a murit la Nicomedia (astăzi, în Turcia). Trupul său a fost dus cu escortă la Constantinopol și expus pe un catafalc de onoare în Palatul imperial. Abia pe 9 septembrie 337, Constantin II, Constanțiu II și Constant și-au luat titlul de augustus, împărțind imperiul. Constantin în arta romană.

Începând cu anul 324, se observă pe monedele lui Constantin o noua imagine a chipului său. Privirea lui este acum îndreptată în sus și în depărtare; aceasta reflectă pretenția lui nu la divinitate, ci la misiunea și inspirația sa divină. De asemenea, el renunță să mai poarte coroana de lauri și adoptă diadema. La Metropolitan Museum of Art din New York poate fi văzut un uriaș cap de marmură al lui Constantin, de trei ori mărimea naturală. A fost datat 325/326. Cea mai cunoscută asemănare cu Constantin o reprezintă uriașul cap de marmură din il cortile în Palazzo dei Conservatori de pe colina Capitoliu din Roma. Are o înălțime de 2,55 metri și cântărește între 8 și 9 tone. Un portret remarcabil al lui Constantin poate fi văzut la Muzeul Național din Belgrad. Este un cap de bronz în mărime naturală care provine de la Naissus, locul de naștere al împăratului. A fost datat în circa 330. De menționat alte două statui ale lui Constantin ambele datate în circa 320, în care împăratul apare în veșminte militare. La moartea lui Constantin au fost bătute patru tipuri diferite de monede omagiale.

Gaius Flavius Valerius Constantius (31 martie 250 – 25 iulie 306) a fost împărat al Imperiului Roman de Apus (305–306). A fost tatăl lui Constantin cel Mare.

Născut într-o familie modestă din Illyria, Constanțiu îmbrățișează cariera armelor, devine prefect al pretoriului și este desemnat, la 1 martie 293, în cadrul primei tetrahii, caesar al lui Maximian, răspunzător de guvernarea Galliei, Hispaniei și Britanniei.

General energic și talentat, Constanțiu îl înlătură pe Allectus, lichidând secesiunea Britanniei (294), respinge atacuri ale francilor și alamanilor la Rin (298). În cadrul celei de-a doua tetrahii (1 mai 305), Constanțiu este desemnat augustus al Occidentului, dar moare la scurt timp la Eboracum (York), la 25 iulie 306.

Constantinus Flavius Iulius (7 august 317 - 3 noiembrie 361), împărat roman (337-361) a fost cel de-al doilea fiu al lui Constantin cel Mare și al Faustei.

S-a născut în Sirmium (oraș în Illyricum). A fost ridicat în 324 la rangul de cezar, apoi în 337, la moartea tatălui său, împreună cu cei doi frați ai săi, Constant și Constantin II, la cel de augustus, încredințându-i-se guvernarea Orientului Egiptului și Traciei. Constanțiu poartă un lung război împotriva Persiei (337-361), încheiat fără ca o tabără să poată dobândi un succes decisiv. După moartea lui Constant (350), Constanțiu organizează o campanie împotriva lui Magneticus și, înfrângându-l în bătăliile de la Mursa (351) și Mons Seleuci (353), devine stăpân al întregului Imperiu Roman.

Moare la Tarsos, în Cilicia, în drum spre Occident, unde trupele din Gallia îl proclamaseră împărat pe Iulian Apostatul. Modest ca inteligență, suspicios, crud, superstițios, Constanțiu rămâne totuși cel mai capabil dintre fiii lui Constantin cel Mare.

Gaius Messius Quintus Traianus Decius (201- 1 iulie 251), împărat roman (249 - 251), s-a născut la Budalia aproape de Sirmium în provincia Pannonia Inferior.

A devenit senator, apoi guvernator al Moesiei și prefect al Romei. Decius este însărcinat în 249 de împăratul Filip Arabul cu restabilirea ordinii în Moesia și Pannonia, tulburate de invazii ale goșilor și de rebeliuni militare. Este proclamat împărat, de către trupele de la Dunare, la Viminacium.

Victorios în bătălia de la Verona (septembrie 249) împotriva lui Filip Arabul, Decius este cel dintâi dintre generalii originari din Illyricum care ocupă tronul imperial în secolul III. A lansat un program politic tradiționalist, de revenire la linia politică augustană. În 250 el inițiază prima mare persecuție anticreștină generalizată în întregul Imperiul Roman. A încercat să redreseze situația economică a Daciei permițându-i să bată monedă de bronz proprie. Fragmente dintr-o statuie a lui au fost găsite în capitala provinciei Dacia -colonia Ulpia Traiana-Sarmizegetusa.

Decius și fiul său Herennius (caesar în 250, augustus în 251) sunt uciși în vara anului 251 la Abritus (Moesia). Decius este primul împărat roman ce cade într-o luptă cu "barbarii".

Gaius Aurelius Valerius Diocletianus (245–312), cunoscut drept Dioclețian, a fost împărat roman din 20 noiembrie 284 până în 1 mai 305.

Născut într-o familie săracă din Dalmația, Dioclețian își începe cariera militară ca simplu soldat, devenind comandantul gărzii personale a lui Numerianus. La moartea acestuia este proclamat augustus de armata din Orient (20 noiembrie 284). După bătălia de la Margus (primavara anului 285) și dispariția lui Carinus, rămâne unic împărat, desemnându-l pe tovarășul său de arme, Maximian, caesar în 285. Apoi, în anul 286 îl numește augustus și îl însărcinează cu apărarea Occidentului. La 1 martie 293, Dioclețian instituie tetrahia ca sistem de guvernare. Sub presiunea frecventelor uzurpări interne și a agresiunii continue a barbarilor la hotare, el inițiază o originală reformă constituțională sporind la 4 numărul conducătorilor imperiului, care acum erau grupați într-un colegiu în care celor doi auguști li se subordonează doi caesari.

Dioclețian cu reședința la Nicomedia, răspundea de administrarea provinciilor orientale (având subordonat pe caesarul Galerius care, de la Sirmium, asigura paza Illyricumului, Macedoniei și Greciei). Căsătoria lui Maximian și a lui Galerius cu fiicele lui Dioclețian, a lui Constanțiu I cu fiica lui Maximian vizează întărirea tetrarhiei, în care rolul lui Dioclețian rămâne predominant. Poartă un război victorios asupra Persiei sasanide (297-298), fixând granița romană pe fluviul Tigru –limita maximă a expansiunii imperiului în Orient. Încercarea de a reforma viața religioasă prin reactivarea vechilor culte (cultul lui Jupiter devine obligatoriu pentru întregul imperiu) duce, în anii 303-304, la promulgarea a 4 edicte anticreștine care declanșează cea mai mare persecuție din istoria imperiului împotriva acestei religii.

Pe plan intern și extern imperiu depășește în timpul domniei lui Dioclețian criza secolului III. Puterea militară este separată de cea civilă, toate numirile în aparatul administrativ și militar rămân în apanajul împăratului. O grijă deosebită este acordată întăririi limesului și construirii de numeroase castella și drumuri, care fac din granița o zonă fortificată. Efectivele militare sporesc la cca. 500.000 de soldați, numărul legiunilor la cca. 60, mai mici și mai mobile. Dobrogea este separată de Moesia Inferior și transformată în provincie separată, sub numele de Scythia (cu reședința în orașul Tomis), aparținând diocezei Tracia și apărată de 2 legiuni cu garnizoana la Noviodunum și Troesmis. În dorința de a impune noul sistem constituțional, Dioclețian și Maximian abdică în aceeași zi (1 mai 305), cedând locul celei de-a doua tetrarhii și redevin persoane particulare. Dioclețian se retrage până la moarte, în palatul său din Salona.

Titus Flavius Domitianus (24 octombrie 51 – 18 septembrie 96), cunoscut ca Domițian, a fost împărat roman al dinastiei Flaviilor din 81 până în 96.

Proclamat împărat la 13 septembrie 81, fiul lui Vespasian și al Domitillei și fratele lui Titus, inaugurează o politică sensibil deosebită de cea a primilor Flavi. Sprijinindu-se pe armată, pe garda pretoriană, urmează o linie autocratică. Personalitate orgolioasă, violentă, revendicând titlul de dominus et deus se proclamă în 85 censor perpetuus (cenzor pe viață) și intră în conflict cu aristocrația senatorială.

Victorios în campania întreprinsă în 83 la Rin împotriva tribului germanic al chatilor, Domițian adoptă titlul de Germanicus. O invazie a dacilor și a aliaților lor în Moesia, soldată cu moartea guvernatorului, îl obligă în 86 să intervină personal pe frontul de la Dunăre. Moesia este împărțită acum în două provincii : Moesia Inferior (în a cărei componentă intră și Dobrogea) și Moesia Superior. Campania inițiată în 87 la nordul Dunării împotriva lui Decebal se încheie cu o înfrângere; în 88, ofensiva romană marchează o victorie la Tapae și duce la încheierea unei păci de compromis între Roma și Dacia (89). La 18 septembrie 96, Domițian, ultimul dintre Flavi, cade victimă unei conjurații de palat, organizată de comandantul gărzii palatului și de soția sa, Domitia Longina.

Elagabalus sau **Heliogabalus** (cca. 203 – 11 martie 222), născut **Varius Avitus Bassus** și cunoscut de asemenea ca **Varius Avitus Bassianus Marcus Aurelius Antoninus**, a fost împărat roman al dinastiei Severilor și a domnit din 218 până în 222.

Fiu al lui Sextus Varius Marcellus, cavaler roman din Apăcea și al Iuliei Soaemias, nepot al împăratului Caracalla, preot din Emesa al zeului soare (Elah-Gabal), numit de posteritate Elagabal (Heliogabalus), este proclamat împărat în primăvara anului 218 de legiunile din Siria, nemulțumite de politica austeră a lui Macrinus. Elagabalus dobândește tronul imperial, restabilind dinastia Severilor. Puterea reală este exercitată însă de Iulia Maesa (bunica) și Iulia Soaemias (mama sa). Politica autocrată, excesele și capriciile împăratului-copil compromit în scurt timp noul regim. Sub presiunile Iuliei Maesa, Elagabalus îl adoptă și-l ridică la rangul de caesar pe M. Aurelius Alexander, vărul său (221).

S-a căsătorit împotriva tradițiilor, cu o vestală și se comporta într-un mod bizar (se farda, îmbrăca costume femeiești) ceea ce a mărit nemulțumirile opiniei publice. Moare ucis, împreună cu mama sa, de garda pretoriană în martie 222.

Marcus Iulius Philippus (cca. 198 - 249), cunoscut ca **Filip Arabul** după originea familiei sale, a fost împărat roman între anii 244 - 249.

Este fiul unui șeic din Trachonitis (estul Siriei). Devenit în 243 prefect al pretoriului, Filip îl asasinează în timpul campaniei antipersane, în apropiere de Eufrat, pe împăratul Gordian III, fiind proclamat augustus de către armată.

În urma luptelor grele purtate la Dunarea de Jos (245-247), Filip respinge cea mai puternică invazie a carpilor în această regiune și adoptă titlul triumfal *Carpicus Maximus*. În martie 248 serbează la Roma cu un impresionant fast împlinirea a 1.000 de ani de la întemeierea orașului. În politica sa internă a încercat să colaboreze cu senatul, a organizat Jocurile seculare.

A încheiat pace cu perșii cărora le-a plătit un stipendium de 500.000 de denari și le-a cedat unele teritorii din Mesopotamia. După aceasta s-a întors la Roma lăsând în oraș pe fratele său Iulius Priscus. A fost numit comandant suprem al armatelor. Concomitent, au fost luate măsuri pentru întărirea granițelor provinciei din aceste părți ale imperiului și cu deosebire ale Daciei.

Invaziile goșilor la Dunare, uzurpările lui Iotapianus (Siria) și Pacatianus (Moesia) slăbesc poziția lui Filip, care este înfrânt și ucis în bătălia de la Verona de către Decius.

Servius Sulpicius Galba (24 decembrie 3 î.Hr. - 15 ianuarie 69) a fost împărat roman din iunie 68 până la moartea sa. A fost primul împărat al Anului celor patru împărați.

Născut la Terracina (Latium) într-o ilustră familie senatorială, Galba devine în anul 60 guvernator al provinciei Hispania Tarraconensis, după o lungă carieră militară. Proclamat împărat de către legiunile sale și recunoscut și de senatul din Roma la 9 iunie 68, sosește în octombrie în capitală. Instaurează un regim de austeritate în domeniul financiar și de severitate în cadrul armatei. Excelent în poziții subordonate și în administrația provincială, Galba nu corespunde însă funcției supreme.

Răscoala legiunilor din Germania îl proclamă împărat la 1 ianuarie 69 pe Aulus Vitellius. Acest lucru îl determină pe Galba să-l adopte pe L. Calpurnius Piso Frugi Licinianus, numindu-l caesar și coregent. Dezamăgit în speranța sa de a fi adoptat, M. Salvius Otho profită de nemulțumirea provocată în rândul pretorienilor de refuzul donativului, instigându-i împotriva împăratului. La 15 ianuarie 69, Galba și Calpurnius Piso sunt uciși în for de către pretorienii răzvrățiți.

Galerius Maximianus (cca. 250 - 5 mai 311) sau Gaius Galerius Valerius Maximianus, împărat roman în perioada 305-311.

Născut în apropiere de Serdica (astăzi, Sofia) într-o familie de țărani, Galerius îmbrățișează cariera armelor, urcă pe scara ierarhiei militare în timpul domniilor împăraților Aurelian și Probus. În cadrul primei tetrarii este desemnat (1 martie 293) de către Dioclețian, caesar, răspunzător de guvernarea provinciilor dunărene. Galerius respinge atacurile sarmaților, carpilor, bastarnilor la frontiera danubiană, luând de șase ori titlul de *Carpicus Maximus* și participă, alături de Dioclețian, la războiul victorios împotriva Persiei Sasanide (297-298). A divorțat de prima soție și s-a căsătorit cu Valeria, fiica lui Dioclețian.

A contribuit în mare măsură la reconstituirea Limes-ului dobrogean. Bucurându-se de mare încredere în fața lui Dioclețian, mai ales după victoria împotriva perșilor, Galerius l-a determinat să dea o serie de decrete împotriva creștinilor (303-304).

Augustus al Orientului în cea de-a doua tetrarchie (1 mai 305), își consolidează poziția dominantă prin desemnarea lui Flavius Severus ca augustus în Occident și a nepotului său,

Maximinus Daia, caesar. Proclamarea lui Constantin cel Mare ca împărat de către trupele din Britannia și a lui Maxentius în Italia (306), dispariția lui Severus II (307) contribuie la destrămarea treptată a tetrarhiei, încheiată odată cu moartea sa. Sprijinătorul cel mai zelos al poiliticii anticreștine a lui Dioclețian, Galerius a promulgat cu câteva zile înainte de moarte, la 30 aprilie 311, un edict de toleranță față de noua religie.

Publius Licinius Egnatius Gallienus (218-268) a fost co-împărat cu tatăl său, Valerian din 253 până în 260 și apoi a domnit singur din 260 până în 268.

Gallienus este asociat la domnie după proclamarea tatălui său, Valerian, ca împărat, încredințându-i-se apărarea provinciilor din Europa, în timp ce Valerian administa Orientul.

După căderea lui Valerian în captivitate sasanidă (259), rămâne unic împărat. În timpul domniei lui Gallienus, criza statului roman din secolul III ajunge la apogeu; hotarele sunt străpunse continuu de popoarele barbare care pătrund tot mai adânc în provincii; crește numărul uzurpatorilor proclamați de legiunile cantonate în provinciile de graniță.

Autoritatea reală a lui Gallienus se limitează treptat la Italia și provinciile balcano-dunărene. În această perioadă critică, Gallienus se impune ca unul dintre marii împărați romani. Sub presiunea evenimentelor, impune o serie de reforme: crearea unui corp nobil de intervenție de cavalerie grea, înlăturarea reprezentanților ordinului senatorial de la conducerea legiunilor, accelerarea pătrunderii unităților auxiliare recrutate dintre barbari în armata romană.

Senatului i s-a luat dreptul de a bate monedă de aramă. În politica externă Gallienus a fost nevoit să facă mari eforturi pentru a pune stavilă invaziilor barbare care aveau loc aproape în fiecare an. Goții, carpii, hierulii atacau pe uscat și pe mare și prădau până departe în interiorul imperiului provincii răsăritene din Asia Mica și Peninsula Balcanică.

În 260 a emis un edict prin care garanta libertatea cultului. Filoelen, Gallienus încercă să sprijine și să încurajeze filosofia și artele. În 257 luptă în nordul Daciei împotriva dacilor liberi (acum adoptă titlul de Dacicus Maximus). În august 268, Gallienus este victima unei conjurații a generaliilor săi în timp ce asedia în Mediolanum pe generalul Aureolus, care se proclamase împărat.

Flavius Claudius Iulianus (331 – 26 iunie 363) a fost împărat roman care a domnit între 361 - 363.

Născut la Constantinopol ca fiu al lui Iulius Constantinus (fratele vitreg, asasinat în 337, al lui Constantin cel Mare), Iulian este elev al lui Libanios și Maximos din Tyr. A abandonat religia creștină în 351 în favoarea unui monoteism neoplatonician. La 6 noiembrie 355 este desemnat de împăratul Constantin II caesar al provinciilor din Occident.

În februarie 360, la Luteția (astăzi, Paris), trupele din Occident îl proclamă împărat. După moartea lui Constantin II, la Tarsos (3 noiembrie 361), Iulian este recunoscut ca unic împărat al imperiului și vine la Constantinopol. Scurta lui domnie stă sub semnul reacției anticreștine și încercărilor de reînviere a cultelor păgâne, a obiceiurilor și moravurilor străbune. Adoptă edicte anticreștine, care-i aduc cognomenul de Apostatul. Posesor al unei vaste culturi filosofice și filologice, Iulian a lăsat o bogată și multilaterală operă literară scrisă în limba greacă.

Rănit în lupta de la Maranga, de pe fluviul Tigru, Iulian moare câteva zile mai târziu, la 26 iunie 363. Cu el se sfârșește dinastia întemeiată de Constantin cel Mare.

Publius Aelius Traianus Hadrianus (24 ianuarie 76 –10 iulie 138), cunoscut ca Hadrian, a fost împărat roman (117-138). Hadrian a fost al treilea dintre cei așa-zisi cei "cinci împărați buni ai Imperiului Roman".

Originar din colonia Italica din Hispania, ca și Traian, care îi este rudă și tutore și cu a cărui nepoată se va căsători, Hadrian își începe cariera în rândurile armatei. Guvernator al Siriei

(din 116/117), Hadrian este adoptat de către Traian și, la insistențele Plotinei, soția acestuia, desemnat pe patul de moarte, succesor (8 august 117).

Începutul domniei este marcat de "conspirația celor patru consulari", soldată cu executarea lor. Spirit neliniștit, sensibil, de o neobosită curiozitate, Hadrian a străbătut în lungi călătorii toate provinciile imperiului, în care a petrecut mai mult timp decât la Roma.

A inițiat o serie de reforme în armată și justiție; arta și arhitectura au înflorit în timpul domniei lui. În capitală este restaurat Panteonul, se construiește Mausoleul sau viitorul Castel San Angelo – mormântul împăraților romani până la Caracalla. Hadrian a acordat o deosebită atenție promovării filosofiei și literaturii, manifestând o pronunțată înclinare pentru cultura greacă.

El însuși era filosof și scriitor oarecare autor de poezii în greacă și latină, discursuri, scrieri filologice și enciclopedice. Pe plan extern, încheie pacea cu partii și renunță la ultimele cuceriri ale lui Traian din provinciile Armenia, Asiria și Mesopotamia, fixând granița orientală pe Eufurat.

Legate de vizitele împăratului în Dacia au loc două reorganizări administrative ale provinciei, împărțită în 119 în Dacia Superior și Dacia Inferior, iar în 123 în Dacia Porolissensis, Dacia Superior și Dacia Inferior.

În anul 132, intenția lui Hadrian de a înălța un templu al lui Iupiter la Ierusalim declanșează ultima mare răscoală a iudeilor, condusă de Simon Bar-Kochba reprimată în 135. Rămâne una dintre cele mai originale personalități din galeria principatului.

Flavius Galerius Valerius Licinianus Licinius (cca. 250 - 325) a fost împărat roman din 308 până în 324.

Ofițer provenit dintr-o familie de țărani din Moesia Superior, favorit al lui Galerius, Licinius este proclamat augustus al Occidentului la conferința de la Carnuntum (noiembrie 308). După moartea lui Galerius (311), Licinius ocupă provinciile danubiano-balcanice până la Hellespont. În 312 se apropie de Constantin cel Mare, alianță întărită prin căsătoria lui cu Flavia Iulia Constanția, sora acestuia, în martie 313, la Mediolanum (acum Milano).

În urma întrevederii de la Mediolanum (februarie-martie 313) a celor doi împărați, se promulgă edictul prin care creștinismul este recunoscut ca religie egală în drepturi cu celelalte culte din imperiu. Victorios în războiul cu Maximinus Daia (313), Licinius ocupă toate provinciile orientale deținute de acesta, devenind stăpân al întregului Orient. Noul conflict cu Constantin cel Mare, soldat în 316 cu un prim război civil între cei doi împărați, va fi temporat atenuat în urma păcii de compromis încheiate. Sprijinit de cercurile păgâne din Orient, inițiază o politică anticreștină.

Înfrânt în două mari bătălii, la Adrianopol (iulie) și Chrysopolis în Asia Mica (septembrie), cu flota distrusă de Crispus, fiul lui Constantin, Licinius este făcut prizonier și executat în anul următor la Tesalonic.

Marcus Opellius Macrinus (cca. 165 - 218) a fost împărat roman pentru 14 luni (11 aprilie 217- iunie 218).

Născut în Caesarea din provincia romană, Mauretania, Macrinus devine în 212 prefect al pretoriului în timpul împăratului Caracalla. În 217, în timpul campaniei din Mesopotamia împotriva parților, inițiază asasinarea acestuia. Îl succede la tron, fiind primul reprezentant al ordinului equestru care ocupă tronul imperial.

Politica austeră și severă a împăratului provoacă o reacție de nemulțumire, abil exploatată de Iulia Maesa și de reprezentanții dinastiei Severilor. Astfel, în primăvara anului 218 o rebeliune a armatei din Orient, în vederea reinstalării pe tron a urmașilor lui Septimius Severus și Caracalla. Înfrânt în bătălia de la Antiohia, Macrinus este ucis împreună cu fiul său minor, M. Opellius Antonius Diadumenianus (pe care îl ridicase la rang de augustus).

Marc Aureliu, în latină Marcus Aurelius (*26 aprilie 121, Roma - †17 martie 180, probabil la Vindobona, azi Viena) a fost un împărat roman din dinastia Antonină, între anii 161 și 180 p.Chr., și filosof stoic. Născut ca Marcus Annius Verus sau Marcus Catilius Severus, a luat mai târziu, după ce a fost adoptat de împăratul Antoninus Pius, numele de Marcus Aelius Aurelius Verus. Ca împărat s-a numit Marcus Aurelius Antoninus Augustus.

Biografie

Marc Aureliu s-a născut la 26 aprilie 121 la Roma, fiu al lui Annius Verus. Era nepot prin alianță al viitorului împărat (între anii 138-161) Antoninus Pius, care l-a adoptat la dorința împăratului Hadrian, predecesorul său. După ce Antoninus Pius a devenit el însuși împărat, l-a căsătorit în anul 145 pe Marc Aureliu din motive dinastice cu fiica sa, Annia Galeria (sau Faustina minoris) și în anul următor l-a asociat la conducerea imperiului. În anul 161, Marc Aureliu devine el însuși împărat.

Marc Aureliu: împărat roman

Marc Aureliu preia conducerea imperiului roman în vremuri dificile, trebuind să facă față unor amenințări din diferite părți. După ce reușește să înăbușe în zona apuseană revoltele unor triburi germanice și britanice, este confruntat în anul 165 cu invazia părților a provinciilor orientale ale imperiului. În timp ce fratele său prin adopțiune, Lucius Verus - asociat la conducerea imperiului -, suferă înfrângeri dezastruase, încredințarea comenzii militare unuor generali capabili, Staius Priscus și Avidius Cassius, permite romanilor să reprime atacurile părților, ocupându-le și două orașe principale, Seleucia și Ctesifona. Triumful militar este celebrat la Roma, dar legiunile romane aduc cu ele din orient o teribilă epidemie de ciumă, cu grave consecințe sociale și economice. În zona dunăreană, triburile germanice Marcomanii și Sarmații amenință direct Italia de nord.

Marc Aureliu preia direct conducerea operațiilor militare, care vor dura mai mult de cinci ani, din 169 până în 175. Încurajat de un zvon fals, privind pretinsa moarte a lui Marc Aureliu, generalul Avidius Cassius, guvernator al provinciilor din zona Siriei, se proclamă în 175 împărat. Marc Aureliu se prepară să pornească împotriva generalului rebel, dar - înainte de a se ajunge la un război civil - Cassius este omorât și liniștea este restabilită datorită fidelității guvernatorului Capadociei, Martius Verus. Marc Aureliu încheie pace cu Sarmații și se îndreaptă totuși spre provinciile orientale, vizitează Cilicia, Siria și Egiptul, apoi se întoarce prin Smirna și Atena, unde se inițiază - împreună cu fiul său Commodus - în misterele din Eleusis. În timpul acestei călătorii, moare soția sa, Faustina. Întors la Roma, sărbătorește triumful asupra Marcomanilor și Sarmaților, iar în 177 îl asociază pe Commodus la conducerea imperiului. În același an tebuie să plece din nou în provinciile dunărene, pentru a reprima noi revolte ale triburilor germanice. În anul 180, moare în urma unei boli infecțioase în orașul Vindobona (azi Viena).

În politica internă, Marc Aureliu a condus afacerile imperiului în strânsă colaborare cu Senatul și a inițiat o serie de reforme în problemele administrative și de drept, a construit școli, spitale și orfeline. Domnia lui Marc Aureliu a fost marcată de aspre persecuții ale creștinilor, cum a fost cea din 177 la Lugdunum (azi Lyon).

Marc Aureliu: filosof

Încă din tinerețe, Marc Aureliu a primit o educație solidă în retorica greacă și latină prin instructorii săi, Herodes Atticus și Marcus Cornelius Fronto. Cu acesta din urmă a întreținut o bogată corespondență, în parte păstrată până azi. Formația sa filosofică a fost marcată de doctrina stoică, reprezentată de Epictet, Apollonius din Calcedonia și Sextus din Cheroneia. Singura sa lucrare a fost redactată în limba greacă, *Ta eis heautun* ("Către sine însuși"), tradusă mai târziu în limba latină cu titlul *Meditationes* ("Meditații"), în 12 cărți. Conținutul lor are în special un caracter moral, o filosofie practică pentru viața de fiecare zi. Ele exprimă convingerea autorului, după care numai o viață morală după legile naturii poate realiza

liniștea interioară, mărinimia și perfecțiunea. Omul trebuie să tindă către ceea ce este util și pe măsura comunității. Important este prezentul, nici viitorul, nici trecutul care ne împovărează. Moartea face parte din Natură, pentru că totul este în continuă transformare, conform eternității în care totul se produce, se reproduce și se transformă la infinit.

Citate din Marc Aureliu

* Dacă un om ți-a greșit cu ceva, gândește-te ce reprezentare are el asupra binelui și asupra răului pentru a comite acea greșală.

* Dați-mi liniștea de a accepta lucrurile ce nu le pot schimba, curajul de a le schimba pe cele ce se pot schimba, și înțelepciunea de a le putea distinge unele de altele.

* Consecințele mâniei sunt mult mai grave decât cauzele ei.

Marcus Aurelius Valerius Maximianus Herculus (cca. 250 - iulie 310) a fost împărat roman (împreună cu Dioclețian) din 1 martie 286 până în 305.

Născut în apropiere de Sirmium (Pannonia), într-o familie de țărani săraci, Maximian, care își începe cariera ca simplu soldat, urcă în cadrul ierarhiei militare în timpul domniilor împăraților Aurelian și Probus. La 1 aprilie 285 este desemnat de Dioclețian caesar, iar la 1 martie 286 augustus și coîmpărat, încredințându-i-se administrarea și apărarea provinciilor Occidentale. Cognomenul Herculis ce i se acordă marchează subordonarea sa față de Dioclețian, care și-l atribuie pe acela de Iovius.

Maximian respinge, la granița Rinului, atacurile alamanilor, burgunzilor, francilor și herulilor, reprimă mișcarea băgăuzilor din Gallia (285-288), consolidează limesul african amenințat de triburile nomade. În cadrul sistemului tetrarhiei, instituit la 1 martie 293 de Dioclețian, Maximian administrează din Mediolanum Italia și Africa, având în subordine pe caesarul Constanțiu I care, din Trier, răspunde de securitatea Galliei, Hispaniei și Britanniei. La 1 mai 305, sub presiunea lui Dioclețian, Maximian abdică împreună cu acesta la Mediolanum, redevenind persoane particulare. După urcarea pe tron, la Roma, a fiului său Maxentius (306), Maximian reintră în 307 în viața politică proclamându-se augustus.

La conferința de la Carnuntum, din 11 noiembrie 308, renunță la titlul său, dar în 310 se proclamă împărat la Arelate (Arles), în Gallia. Intrat în conflict cu Constantin cel Mare, este înfrânt de acesta și constrâns să se sinucidă.

Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus (15 decembrie 37 - 9 iunie 68) a fost al cincilea împărat roman al dinastiei iulio-claudiene. Se presupune că a dat foc Romei. De asemenea era bănuț că ar fi ucigașul mamei sale (aceasta complotând împotriva lui) și chiar a propriului fiu. Nero face parte din acei împărați care au fost foarte aspru judecați în literatura antică. Doar în Grecia au existat voci preocupate de o imagine diferită; astfel, pentru Pausanias, Nero era un exemplu pentru justetea afirmației lui Platon, conform căreia marea nedreptate „nu porneste de la oameni obișnuți, ci dintr-un suflet nobil corupt printr-o educație gresită”. Nero a fost fiul lui Cn. Domitius Athenobarbus și al Agrippinei Minor; mama sa a devenit cea de-a patra soție a împăratului Claudiu care, în anul 50, l-a adoptat pe Nero, deschizându-i drum spre tron. A fost proclamat împărat la 13 octombrie 54, când avea 17 ani și de un an era căsătorit cu Octavia, fiica fostului împărat.

Când Nero se logodise cu Octavia și fusese adoptat de Claudiu, era un băiat „de statură aproape mijlocie, corpul plin de pete și respingător, părul blond, fața mai degrabă frumoasă decât plăcută, ochii albaștrii și miopi, gâtul gros, pântecul proeminent, picioarele foarte subțiri, în sfârșit o sănătate excelentă (Suetonius, Nero, 51). Manifesta o deosebită pasiune pentru arte, picta, desena, modela statuete de argilă, începuse să scrie versuri și să cânte din harpă. Dorea să citească cărți de filozofie și de literatură, să aibă prieteni, să fie sincer și să fugă de vicii. Dar mama sa se opunea categoric artelor și preocupărilor spirituale ale copilului. Dorea să facă din el un aristocrat de vîta veche romană, închis, sobru și ipocrit.

Agrippine admitea ca fiul său să fie inițiat în filosofia lui Seneca numai în ceea ce privește simplitatea, calități specifice civismului roman de odinioară. Deși își iubea mama, copilul a intuit din timp că el avea o natură deosebită de a ei. „Agrippine –remarcă Tacitus (Anale, XII, 64) – putea da domnia fiului său, dar nu putea răbda să domnească el, era aspră și amenințătoare din fire”.

Puterea îi fusese transmisă lui Nero de un grup restrâns de persoane, în centrul căruia stătea însăși mama sa, însă cum el nu prea era în stare să și-o exercite din pricina tinereții și a intereselor sale, Agrippina împreună cu Burrus și Seneca le-a fost mai întâi ușor să structureze politica romană. Lui Seneca i-a revenit sarcina redactării alocuțiunilor tânărului principes, formulând astfel principiile unei noi politici.

Fațada strălucitoare acoperea însă o realitate mai puțin grozavă și care prezenta deja trasături problematice din mai multe puncte de vedere. Se pare că Nero s-a interesat prea puțin de problemele politice, fiind preocupat mai cu seamă de a dobândi prestigiu înaintea senatului și a poporului prin acte de o generozitate demonstrativă. Stilul său de viață se aseamănă în multe privințe cu cel al tinerilor din familiile nobile bogate: el asista adesea la cursele de care, întrepreindea cu un anturaj de prieteni raiduri nocturne pe străzile Romei, prilejuri cu care se ajungea la abuzuri violente, și întreținea o legătură amoroasă cu liberta Acte, legatura cu Agrippina.

Relațiile dintre mama și fiu s-au înrăutățit și mai mult atunci când Nero a început o legătură amoroasă cu Poppaea Sabiria, soția senatorului Marcus Salvius Othon și nepoata consularului Gaius Poppaeus Sabinus. Această femeie avea o conștiință de sine mai puternică decât liberta Acte și i-a cerut lui Nero să divorteze de Octavia și s-o ia pe ea de soție; intrucât o înțelegere între Agrippina și Poppaea Sabina părea lipsită de perspectivă, Nero s-a decis s-o omoare pe mama sa. După ce un atentat în largul mării a eșuat, Agrippina a fost omorâtă cu sabia în vila ei din Golful Neapole de către soldați ai flotei staționate la Misenum. În momentul în care se afla fața în față cu ucigașii trimiși de fiul ei a spus „Loviți aici”, și și-a arătat pântecul din care Nero se născuse. Acesta, când i-au adus corpul gol al mamei sale moarte, n-a spus decât atât : „Ia uite, nu mi-am dat niciodată seama ca am avut o mama așa de frumoasă”. Și poate că singurul lucru pe care l-a regretat a fost că n-a avut-o atunci când ea i s-a oferit. Că și în cazul lui Caligula, nu putem presupune altceva decât nebunia, pentru a explica asemenea reacții. Probabil ca în sangele Claudiilor zăcea o boala ereditară care le afecta creierul.

Pentru Nero, atunci în vârstă de 21 de ani, matricidul a însemnat o cotitură în viață; începând cu această crimă, el nu s-a mai dat în lături de la omoruri, procese politice și execuții atunci când era vorba de conflicte întrafamiliale sau politice.

Dar și Nero a trebuit să țină cont de atmosfera de la Roma: abia în anul 62 a avut loc divorțul de Octavia, care se bucura de un mare prestigiu în rândurile populației; când, în urma divorțului, au izbucnit tulburări la Roma, Octavia a fost acuzată de adulter, exilată și omorâtă peste puține zile pe insula Pandateria.

Două evenimente din anii 64 și 65 au arătat limpede că principatul lui Nero intampină o ripostă crescândă din partea populației și indeosebi din partea senatorilor, devenind astfel un balast pentru Imperium Romanum: incediul de la Roma și descoperirea conjurației lui Piso. Incedii catastrofale avuseseră loc nu rareori în Roma antică, dar nici unul din cele din trecut nu a avut repercursiuni mai mari asupra politici. Se spune ca, cu câteva luni înainte Nero tot bombănea că orașul fusese rău construit și că ar trebui refăcut în întregime după un plan urbanistic mai bine gândit. Să-l fi provocat oare chiar el? Poate că nu. În momentul acela el se afla la Anzio și a alergat repede la Roma, unde a făcut dovada unei energii de nebanuit în acțiunile întreprinse pentru stavibirea dezastrului. Dar faptul că, imediat după aceea, glasuri din popor îl acuzau, arată că, chiar dacă n-a făcut-o, lumea îl socotea în stare să o facă. Lucru destul de curios, el nu a reactionat de data aceasta la asemenea acuzații, nu i-a persecutat nici măcar pe autorii fluturașilor și ai pamfletelor care îl aratau cu degetul în fata furiei poporului.

Insa, ca un adevărat sef de regim totalitar, s-a gândit că, având in vedere dezastrul, mai înainte de a drege totul, trebuia procedat la găsirea unui vinovat. Și așa s-a întâmplat, spune Tacit, că s-a oprit asupra unei secte religioase, apărută de câțva timp la Roma, și care își luase numele după acela al unui oarecare Hristos, un evreu condamnat la moarte de Pontius Pilat in Palestina, pe vremea lui Tiberiu. Nero altceva nu mai știa despre acești oameni atunci când a pus să fie arestați toți câți i-au căzut in mână și, după un proces sumar, i-a trimis în camera de tortură. Unii din ei au fost aruncați la fiare, alții răstigniți, iar alții unși cu rășină și transformați în torțe vii. Acum, împăratul putea, în sfârșit, să construiască o capitală așa cum îi plăcea. Și, la această treabă care l-a absorbit complet chiar s-a priceput.

Dar, în timp ce Roma se înălța mai frumoasă decât cea distrusă, murea Poppea, în urma unui avort. Gurile rele șopteau că vinovat era bărbatul, care îi trăsese un picior în pânțele pe când se certau. S-ar putea. Oricum însă, pentru el a fost o lovitură grea, deoarece, o dat cu femeia iubită, își pierdea și moștenitorul mult așteptat. Rătăcind îndurerat pe străzi, a întâlnit într-o zi un tinerel, unul Sporus, care semăna ciudat de mult la fată cu moarta. L-a dus cu el la palat, a pus să-l castreze și l-a luat de nevastă. Romanii comentau: „Ah, dacă și tat-su ar fi făcut la fel!...”

În timp ce supraveghea lucrările pentru înălțarea marelui palat, spionii lui au descoperit un complot care urmărea să-l instaleze împărat pe Calpurnius Piso. Au avut loc obișnuitele arestări, obișnuitele torturi, obișnuitele mărturisiri. La una dintre acestea au fost pronunțate și niște nume de intelectuali, printre care Seneca și poetul Lucan. Motivele conspiratorilor au fost formulate pregnant de pretorul Subrius Fulvius; întrebând fiind de Nero, de ce și-a încălcat jurământul de stindard, acesta i-a răspuns: „Te uram. Nici un alt soldat nu ți-a fost mai credincios atâta vreme cât meritai să fii iubit. De urât am început să te urăsc după ce ai devenit ucigașul mamei tale și al soției tale, te-ai apucat să conduci care de luptă, să te produci ca actor și să dai foc orașului”. Pentru a-și asigura loialitatea soldaților, Nero a ordonat plata a 2000 de sesterti pe cap de pretor; pentru a justifica tratamentul nemilos aplicat conjuratilor, mărturisirile acestora au fost publicate sub forma unei cărți.

În planul politicii externe Imperium Romanum a obținut în timpul lui Nero câteva succese notabile, explicabile prin faptul că senatorii capabili au deținut însemnate funcții de comandă. Astfel prin intermediul lui Gnaeus Domitius Corbulo a reușit după campanii îndelungate să obțină, in urma unor tratative abile, recunoașterea supremației romane in Armenia. De asemenea in 61 a izbucnit o răscoală în Britannia, și mai târziu, mai precis in 66, o alta in Caesareea, ambele fiind reprimare.

Cruzimile, veleitățile de artist, stoarcerile de bani și totalul dezinteres al lui Nero pentru treburile publice, au produs mari dereglări în mașina administrației tradiționale a imperiului, lăsate acum pe seama unor intriganți și jecmănitori ai banului public. Starea financiară era falimentară în urma risipei neroniene, din cauza construcțiilor extravagante și a dărnicii fără sens. Tezaurul statului se golise; jefuirea templelor și a altor instituții publice nu mai dădeau suficiente venituri. Se confiscau acum pe scară largă marile proprietăți private. Un exemplu grăitor in acest sens sunt cei șase latifundiați din Africa care au fost executați de către Nero spre a le răpi imensele domenii agricole. Haosul și dezordinea trecută din Roma în provincii, unde in locul conspirațiilor s-au produs „pronunciamentele” militare. Puterea lui Nero se considera temeinică doar in Roma. Acolo poporul era îndopat cu pâine și spectacole, iar fidelitatea pretorienilor era cumpărată cu donații in bani. Opoziția aristocratică, din sânul căreia se organizau comploturile, nu mai prezenta pericol. Dar provinciile sufereau acum foarte mult din pricina eforturilor financiare impuse de risipitorul Nero. Asasinarea lui Corbulo îi înstrăinase o parte din armată.

A urmat o serie de lupte. Noile defecțiuni îl treziseră cam târziu pe Nero. Se întoarse degrabă la Roma, și își relua programul obișnuit de spectacole și banchete, știindu-se protejat de garda pretoriana comandată de către Tigellinus. În cele din urmă, Nero îndrepta o armată împotriva

lui Galba (un bătrân de 73 de an, dar cunoscut ca destoinic militar, care avea de partea lui aproape întregul Occident), comandata de Rubrius Gallus, dar aceasta trecu de partea adversarului. Aflând defectiunea, Nero își rupse hainele și se lovi cu pumnii în cap strigând: „De ce nu sunt mort! Iată-mă prăbușit în neagra mizerie, deoarece am pierdut un imperiu și încă trăiesc!”

Deodata Nero observa că se făcuse gol în jurul lui. Intraseră în pământ toți bunii săi prieteni; până i Tigellinus „străluci” prin absență. Capitala căzuse pradă unor zvonuri alarmante, în legătură cu unele nebunii neroniene în proiect, că o nouă incendiere a orasului, eliberarea din menajeria a unor fiare ca să sfâșie populația s.a. În seara de 8 iunie i se adusesse la cină mesaje despre proclamarea ca împărat a lui Galba. Răsturna masa cu o lovitură de picior și alerga spre o cutiuță de aur în care-și păstra otrava, dar otrava și aceasta fusese furată din palat. Alerga furios afară cu intenția de a căuta o corabie care să-l ducă în Egipt și de acolo să treacă în Partia. Totul era însă zadarnic: se culcă, ascuns în grădina palatului, până ce fu trezit de zgomotul unor trăsnete. La lumina fulgerelor, zări cum Tigellinus îi retracea garda de la palat. Voi să-și curme zilele, dar nici unul dintre sclavi nu voi să-i înfigă cuăitul în gâtul taurin al tiranului, ceea ce îl făcu să strige cu disperare: „ Am ajuns să nu mai am nici prieteni si nici dușmani!”

Un ofițer din Garda, căruia i-a cerut să-l însoțească în fuga sa, i-a răspuns cu un vers din Virgiliu: „E oare atât de greu să mori?”

Da, pentru el era foarte greu. Și-a făcut rost de puțină otravă, dar n-a avut curajul s-o ia; s-a gândit să se arunce în Tibru, dar n-a avut tăria. S-a ascuns în vila unui prieten pe Calea Salaria, la zece kilometri de oras. Acolo a aflat că i-au condamnat la moarte „după obiceiul din bătrâni”, adică prin biciuire. Îngrozit, a pus mâna pe un pumnal, ca să și-l înfigă în piept. Dar, mai înainte de asta, i-a încercat vârful și și-a dat seama ca „doare”. Când a auzit răsunând afară zgomot de copite, s-a decis să-și taie beregata. Dar mâna i-a tremurat, și l-a ajutat secretarul, Epafroditus, să-și nimerească artera carotidă. „Ah, ce artist dispere cu mine!” a murmurat el horcăind. Ostașii lui Galba i-au respectat cadavrul, care a fost inmormântat modest de către bătrâna lui doică și de prima sa iubită, Acte. Destul de ciudat, mormântul lui a rămas multă vreme acoperit cu flori, mereu proaspete; și numeroși oameni continuau să creadă la Roma că nu e mort și că se va înapoia. Acestea sunt în general, idei care încolțesc într-un pământ udat cu regrete și sperante.

Să fi fost Nero, la urma urmelor, mai bun decât ni-l descrie istoria?

Marcus Cocceius Nerva (8 noiembrie 30 –27 ianuarie 98), împărat roman (96-98).

Născut într-o ilustră familie din Narnia (Umbria), Nerva este unul din beneficiarii regimului lui Nero (pretor în 66) și al dinastiei Flaviilor (consul în 71 și 90). În anul 93 este exilat de Domițian câteva luni la Tarent, după care revine în capitală. Membru de vază al senatului, este proclamat împărat la asasinarea lui Domițian (18 septembrie 96) de către prefectul pretorilor.

În scurta sa domnie, Nerva, spirit ponderat, jurist și om de litere apreciat, încearcă să echilibreze finanțele statului, să restabilească prestigiul senatului și să reabiliteze victimele persecuțiilor predecesorului său. La 27 octombrie 97, îl adoptă și-l desemnează coregent și succesori la tron pe Ulpius Traianus, guvernatorul Germaniei Superior, unul dintre cei mai talentați generali ai Imperiului.

Marcus Salvius Otho (25 aprilie 32 - 16 aprilie 69) a fost împărat roman din 15 ianuarie până în 16 aprilie 69; a fost al doilea împărat al Anului celor patru împărați.

Inițial a fost unul dintre prietenii lui Nero; după ce, soția sa, Sabina Poppaea, a devenit concubina împăratului, este îndepărtat de acesta din Roma și trimis ca guvernator în Lusitania (58-68). În ianuarie 68 se raliază cu Galba, pe care îl însoțește în capitală. Dezamăgit de

alegera de către Galba a lui L. Calpurnius Piso Frugi Licinianius drept caesar și coregent, rang vizat de el însuși, Otho profită de nemulțumirea provocată în rândul pretorienilor de refuzul donativului, instigându-i pe aceștia împotriva împăratului.

După asasinarea împăratului Galba și a lui Piso în for, la 15 ianuarie 69, Otho este proclamat împărat de către garda pretoriană, apoi confirmat de Senat. Este aclamat de legiunile dunărene și de cele din Orient, în schimb Germania, Gallia, Hispania și Britannia îl recunosc pe Aulus Vitellius, guvernatorul Germaniei Inferior, proclamat de trupele de aici încă de la 1 ianuarie 69. Scurta lui guvernare se înscrie pe linia ideologiei principatului lui Nero. Trupele trimise de Vitellius împotriva sa traversează la începutul primăverii Alpii, pătrunzând în nordul Italiei. La 14 aprilie 69 are loc la Bedriacum, la nord de Pad, bătălia decisivă dintre armatele lui Otho și cele ale lui Vitellius. Înfrânt, Otho se sinucide, două zile mai târziu, în tabăra sa de la Brixellum.

Publius Helvius Pertinax (1 august 126 - 28 martie 193) a fost proclamat împărat roman la 1 ianuarie 193 și a domnit până în 28 martie 193.

Fiul unui libert din Liguria, Pertinax parcurge o strălucită carieră militară și administrativă. Se remarcă în timpul războaielor cu marcomanii, este guvernator al Moesiilor (176-178), al Daciei (178-179), al Siriei (179-182), al Britanniei (185-187), al Africii (188-189). La sfârșitul domniei lui Commodus devine prefect al orașului Roma.

Este proclamat împărat, la 1 ianuarie 193, a doua zi după asasinarea lui Commodus. Pertinax, asemenea împăratului Galba în 68, caută să obțină sprijinul Senatului în vederea redresării situației financiare a statului și a întăririi disciplinei militare. Este asasinat la Roma, în 28 martie 193, după 87 de zile de domnie, de garda pretoriană, nemulțumită de severitatea măsurilor luate și de austeră politică economică inițiată.

Lucius Septimius Severus, (11 aprilie 146-4 februarie 211) a fost împărat roman din 9 aprilie 193 până în 211.

Născut la Leptis Magna (în Africa), într-o familie de rang equestru, urmează studii juridice la Roma, este admis în senat de Marcus Aurelius și cunoaște o strălucită carieră militar-administrativă. Este guvernator al provinciei Africa (173-174), al Galliei (186-189), proconsul al Siciliei (189-190), consul sufect (190), apoi guvernator al Pannoniei Superior (191-193).

La 9 aprilie 193 este proclamat împărat la Carnuntum de către legiunile de la Dunăre, la vestea asasinării lui Pertinax și a alegerii lui Didius Iulianus. Septimius pătrunde în Italia și, după moartea lui Didius Iulianus este recunoscut de senatul din Roma (iunie 193). Reușește în decurs de patru ani să elimine toți candidații la tron și să instaureze un regim riguros autoritar. Căsătorit în 185 cu siriana Iulia Domna pune bazele dinastiei Severilor (193-235), prin ridicarea în 198 și 209 a celor doi fii ai săi, Caracalla și Geta, la rangul de auguști.

În timpul domniei sale, autoritatea imperială este întărită, atribuțiile senatului sunt drastic limitate. Transformă Mesopotamia în provincie romană (197-199); Dacia și Moesia cunosc și ele o remarcabilă înflorire economică și edilitară. În 203 este inaugurat cunoscutul arc de triumf al împăratului. Moare la Eboracum (astăzi York) la 4 februarie 211.

Flavius Theodosius (11 ianuarie 347 - 17 ianuarie 395), cunoscut ca **Teodosiu I** sau **Teodosiu cel Mare**, a fost împărat roman în perioada 379 -395.

Născut la Cuca în nord-vestul Hispaniei, fiul generalului Flavius Theodosius, Teodosiu îmbrățișează cariera armelor (dux în Moesia Superior în 347), dar se retrage pe domeniile lui după execuția tatălui său în 376. După moartea împăratului Valens la Adrianopol (378), Grațian îl proclamă coîmpărat (19 ianuarie 379), încredințându-i guvernarea provinciilor Orientale. Spirit energic și autoritar, Teodosiu întreprinde o serie de măsuri vizând întărirea

capacității de rezistență a imperiului (reforme în domeniul dreptului, fiscalității, finanțelor, acceptarea unui număr sporit de contingente "barbare" în armată).

În domeniul politicii religioase sprijină hotărât ortodoxismul niceean (devenit obligatoriu prin edictul de la Tesalonic -380- religia de stat obligatorie pentru toți supușii imperiului), îndepărtându-se de arianism care, în Conciliu ecumenic de la Constantinopol (381), este definitiv condamnat. Lipsit de forțele necesare respingerii vizigoților pătrunși în imperiu, încheie cu aceștia, în 382, un tratat (foedus) prin care îi stabilește ca federați în dioceza Tracia, între Balcani și Dunăre. După uzurparea lui Maximus și moartea lui Grațian (383), Teodosiu încheie pacea cu Persia sasanida (387), împărțind Armenia între cele două imperii, și înfrânge pe uzurpator în bătăliile de la Siscia și Poetovio (388).

În urma asasinării lui Valentinian II (392) și proclamarea retorului Flavius Eugenius ca împărat în Occident, Teodosiu pornește o nouă campanie, obținând în bătălia de la Frigidus (septembrie 394) victoria asupra uzurpatorului. Imperiul Roman este astfel reunificat, pentru ultima dată în istorie, sub o singură autoritate. După moartea lui, la Mediolanum (17 ianuarie 395), Imperiul Roman este divizat între cei doi fii ai săi: Arcadius, sub regența lui Rufinus (Orient) și Honorius, sub regența lui Stilicon (Occident).

Tiberius Caesar Augustus, născut **Tiberius Claudius Nero** (16 noiembrie 42 î.Hr. – 16 martie 37), a fost al doilea împărat roman și a domnit de la moartea lui Augustus în anul 14 până la moartea sa în 37.

Fiu al senatorului Tiberius Claudius Nero și al Liviei Drusilla, Tiberius devine, în urma căsătoriei mamei sale cu Octavianus, în 38 î.Hr., fiul vitreg al viitorului împărat Augustus. Tiberius beneficiază de o strălucită educație și începe cariera armelor în calitate de tribunus militum în campania lui Augustus din Hispania împotriva triburilor cantabrilor din anii 26-25. În anul 20 î.Hr. conduce solia romană în Orient, care instalează un rege clientelar Romei pe tronul Armeniei și obține, după încheierea tratatului romano-part, retrocedarea insognelor romane pierdute în bătălia de la Carrhae (53 î.Hr.).

Împreună cu fratele său, Nero Claudius Drusus, Tiberius supune, în anii 15-13, triburile reților și vindelicilor din ținuturile dintre Alpi și cursul superior al Dunării. Între 12-9 î.Hr., cucerește regiunea dintre Alpii răsăriteni și Dunărea mijlocie, populate de triburi celtice și ilire (viitoare Pannonie) și le alipește provinciei Illyricum. După moartea lui Drusus, preia comanda forțelor romane de la Rin, întreprinzând campanii în Germania dintre Rin și Elba (8-6 î.Hr.). Căsătorit, împotriva voinței sale, în anul 12 î.Hr., cu Iulia, fiica împăratului Augustus, va trebui să se autoexileze 7 ani în insula Rhodos (6 î.Hr.-2d.Hr.) din pricina eșecului căsniciei și a politicii dinastice a lui Augustus. Moartea celor doi nepoți ai lui Augustus, Lucius și Caius Caesar, îl determină pe împărat să-l adopte și, indirect, să-l desemneze moștenitor la tron pe Tiberius (care își schimbă acum numele de Tiberius Claudius Nero în Tiberius Iulius Caesar).

Numit din nou comandant al forțelor romane de la Rin, Tiberius întreprinde în anii 4-6 campanii la răsărit de fluviu împotriva cheruscilor, chaucilor și longobarzilor, până pe malurile Elbei. După izbucnirea în anul 6 a puternicei răscoale antiromane a triburilor din Pannonia și Dalmația, Tiberius este numit comandant suprem al celor 15 legiuni romane care vor lupta 3 ani până la înfrângerea răsculaților. Între anii 10-12 este din nou în fruntea forțelor romane de la Rin. La moartea lui Augustus, Tiberius îi succede la tronul Imperiului Roman. La 56 de ani, vârstă la care Tiberius îmbracă purpura, personalitatea sa fusese profund marcată de ndelungatele campanii militare. Cei 23 de ani de domnie nu fac decât să-i accentueze pesimismul, suspiciunea și solitudinea. Spirit energic, cumpătat, econom, el continuă politica lui Augustus de întărire a autorității principelui, a îmbunătățit administrația provinciilor, a consolidat starea finanțelor statului.

Pe plan extern, Tiberius renunță la costisitoarea politică ofensivă din Germania, rechemând n anul 16 la Roma pe Germanicus, nepotul său, și stabilind frontiera imperiului pe Rin. Regatele

clientelare Moesia, Commagene și Cappadocia sunt transformate în provincii romane. Răscoala antiromană din Africa și cea din nord-estul Galliei sunt reprimite cu violență de generalii săi. Tiberius moare în drum spre Roma, la Misenum, pe 16 martie 37

Titus Flavius Vespasianus (30 decembrie 39 – 13 septembrie 81) a fost împărat roman în perioada 79-81.

Născut la Roma, fiul lui Vespasian este proclamat în 69 caesar, devenind din 71, în calitate de prefect al pretoriului, coregent al imperiului. Se remarcă în războiul din Iudeea cucerind în august 70, după un îndelungat asediu, Ierusalimul, centrul răscoalei antiromane a iudeilor. Ponderat, în relații bune cu Senatul, va fi prezentat de tradiția istorică ca unul dintre cei mai buni împărați (*Amor et deliciae generis humani*).

A sprijinit înflorirea literaturii și artelor, contribuind la îmbogățirea Cetății Eterne cu monumente de o deosebită trăinicie și frumusețe –Flavium amphiteatrum, cel mai mare amfiteatru roman, cu o capacitate de cca. 50.000 de locuri, inaugurat în 80, cunoscut din evul mediu sub denumirea de Colloseum, termele și arcul lui Titus. În timpul domniei sale o puternică erupție a Vezuviului acoperă sub un strat de lavă și cenușă trei orașe din Campania –Pompei, Herculaneum și Stabiae (august 79) –calamitate în care își găsesc moartea cca. 15.000 de oameni. Îi urmează la tron fratele său, Domițian, desemnat de Titus la 23 iunie caesar și succesori.

Marcus Ulpius Nerva Traianus (18 septembrie 53 - 9 august 117), Împărat Roman între (98 - 117) a fost al doilea dintre cei așa-zisi cei cinci împărați buni ai Imperiului Roman și unul dintre cei mai importanți ai acestuia. În timpul domniei sale, imperiul ajunge la întinderea teritorială maximă.

Împăratul Traian

Traian a fost fiul lui M. Ulpius Traianus, un proeminent senator și general dintr-o familie romană faimoasă. Familia s-a stabilit în provincia Baetica, în Spania de azi, cândva spre sfârșitul celui de-al Doilea Război Punic, iar Traian a fost doar unul din familia Ulpii, care a continuat și după moartea sa.

S-a născut pe 18 septembrie, 53 în orașul Italica. Tânăr fiind, a urcat în ierarhia armatei romane, luptând în cea mai periculoasă zonă a Imperiului Roman, în zona Rinului. A luat parte la războaiele lui Domițian împotriva germanilor și era unul dintre cei mai mari comandanți militari ai imperiului când Domițian a fost ucis în 96.

Renumerele său i-a servit în timpul succesoriului lui Domițian, Nerva, care era nepopular în cadrul armatei și avea nevoie de ceva ca să le obțină sprijinul. A obținut asta prin numirea lui Traian ca fiu adoptiv al său și succesori în toamna lui 97 (27 octombrie). Viitor împărat Hadrian i-a adus vestea lui Traian despre adopție, obținând astfel bunăvoința lui Traian pentru restul vieții sale. La moartea lui Nerva pe 27 ianuarie [[98], Traian i-a succedat fără nici un incident, fiind respectat de supuși. Astfel primul roman ne-italian devine împărat.

Noul împărat a fost primit de oamenii din Roma cu mare entuziasm, pe care el l-a justificat prin guvernarea pașnică și fără vărsare de sânge, spre deosebire de domnia lui Domițian. A eliberat oamenii care au fost închiși pe nedrept de Domițian și a returnat proprietăți confiscate. Istorianul Dio Cassius susține că îi plăceau vinul și băieții, dar că pederastia lui nu a făcut rău nimănui. Popularitatea sa a ajuns la asemenea nivel încât Senatul Roman i-a dat lui Traian titlul de optimus, adică cel mai bun.

Dar Traian a fost cunoscut în istorie pentru luptele sale. În 101, a lansat o expediție în regatul Dacia, aflat la nord de Dunăre și l-a forțat un an mai târziu pe regele Decebal să capituleze, după ce Traian a asediat cu succes capitala Sarmisegetusa. Traian s-a întors la Roma încununat cu succes și a primit titlul de Dacicus Maximus.

Totuși, la scurt timp, Decebal a adus iarăși probleme Imperiului Roman, încercând să convingă regatele vecine nord-dunărene să i se alăture. Traian se hotărăște să atace din nou, inginerii săi construind un imens pod peste Dunăre, și reușesc să cucerească Dacia în 106, capitala dacilor, Sarmisegetuzsa fiind distrusă, Decebal se sinucide, iar în locul capitalei, Traian construiește un oraș numit Colonia Ulpia Traiana. A hotărât să colonizeze Dacia cu romani și a anexat-o ca o provincie romană.

Cam în același timp, regele Nabateei a murit. El a lăsat moștenire regatul său lui Traian, în timp ce Dacia era cucerită, iar imperiul a câștigat astfel ceea ce va deveni provincia Arabia Petrea (sudul Iordaniei de azi și o mică parte di Arabia Saudită).

Pentru următorii șapte ani, Traian a domnit ca un împărat civil. În acest timp a corespondat cu Pliniu pe tema creștinilor, spunându-i în principiu că îi va lăsa în pace atât timp cât nu-și vor practica religia în public. A construit câteva noi clădiri, monumente and și drumuri în Italia și Iberia natală. Magnificul forum, ce include și Columna lui Traian, care au fost ridicate pentru a comemora victoriile din Dacia, se mențin încă în Roma, așa cum se menține și arcul de triumf din Mérida.

În 113, s-a îmbarcat pentru ultima campanie, provocat fiind de decizia Parției de a pune un rege pe tronul Armeniei, un regat asupra căruia cele două mari imperii au împărțit hegemonia încă de pe timpul lui Nero. Traian a ajuns primul în Armenia, l-a detronat pe regele existent și a anexat regatul la Imperiul roman. Apoi și îndreptat atenția către sud, către Parthia, cucerind Babylonul, Seleucia și în final Ctesiphon, capitala în 116. A continuat să meargă către sud, către Golful Persic, a declarat Mesopotamia ca o nouă provincie a imperiului și s-a plâns că e prea bătrân pentru a-i călca pe urme lui Alexandru cel Mare.

Imperiul Roman în timpul lui Traian

Și totuși nu s-a oprit aici. Mai târziu în 116, a trecut munții Khuzestan în Persia și a cucerit Susa, marele oraș. L-a detronat pe regele Parției Chrosos și și-a urcat pe tron propria marionetă, pe Parthaspates. Imperiul roman nu va mai înainta niciodată atât de mult spre est.

La acest moment, sorții războiului precum și propria-i sănătate, l-au trădat. Orașul-fortăreață Hatra, de pe Tigru, în spatele său, a continuat să reziste atacurilor romane. Evreii s-a răsculat, la fel și populația Mesopotamiei. Traian a fost astfel forțat să-și retragă armatele pentru a înnăbuși revoltele. Deși Traian vedea acest lucru ca și un amănunt minor, el nu a mai condus o armată pe câmpul de bătălie.

Târziu în 116, pe când se odihnea în provincia Clicia și plănuia încă un război împotriva Parției, Traian s-a îmbolnăvit. Sănătatea i s-a înrăutățit în primăvara și vara lui 117, până când pe 9 august a murit. Pe patul de moarte, l-a numit ca succesor pe Hadrian. Acesta, devenind conducător a returnat Mesopotamia Parției. Totuși, toate celelalte teritorii cucerite de Traian au fost păstrate.

Pentru următoarea perioadă a a imperiului roman, chiar și a celui bizantin, oricărui împărat nou i se ura în Senat să fie felicitor Augusto, melior Traiano, adică "mai norocos ca Augustus și mai bun ca Traian". Spre deosebire de alți conducători ai istoriei, reputația lui Traian a rămas nepătată timp de mai mult de 1900 de ani.

Unii văd în Traian un exemplu a acceptării din partea Romei a idealurilor de pe cuprinsul imperiului în timp ce alții consideră ascensiunea unui spaniol la tronul Romei ca fiind începutul sfârșitului adevăratei societăți romane.

Flavius Placidius Valentinianus (2 iulie 419, Ravenna - 16 martie 455, Roma), cunoscut ca **Valentinian III** a fost împărat al Imperiului Roman de Apus (424-455).

Născut la Ravenna, a fost fiul lui Constanțiu III și a Gallei Placidia - fiica împăratului Teodosiu I și nepoata împăratului Valentinian I. A fost numit caesar pe 23 octombrie 424 în Constantinopol, apoi proclamat împărat la 23 octombrie 425.

Valentinian a fost impus pe tron de trupele vărului său Teodosiu II, suveranul Imperiului Roman de Răsărit. Minor, regența este exercitată de mama sa, puterea reală aparținând însă generalilor Felix (m. 430), Bonifatius (m. 432), Aetius (m. 454). În timpul domniei sale, criza statului se agravează, Africa de Nord, Britannia, Pannonia se desprind de sub autoritatea imperiului. Pe Câmpiile Catalaunice (451), într-una dintre cele mai mari bătălii ale antichității, armata romană comandată de Aetius, cu contingente vizigote, france, burgunde, alane, obține o ultimă victorie, forțând retragerea lui Attila și a aliaților săi din Gallia. La 6 luni după ce l-a ucis cu mâna sa pe Aetius, Valentinian este, la rândul său, asasinat de un partizan al acestuia (martie 455). Cu el se sfârșește dinastia teodosiană.

Caesar Vespasianus Augustus (17 noiembrie 9 – 23 iunie 79), cunoscut ca Vespasian, a fost împărat roman din 69 până în 79.

Fiul unui modest funcționar de vamă, Vespasian a urmat o carieră militară care-l poartă în Germania Superior, Britannia, Africa. În 67 este însărcinat de Nero cu reprimarea răscoalei antiromane a iudeilor. Proclamat împărat la Alexandria, la 1 iulie 69 de legiunile din Orient, Vespasian este recunoscut în întregul Imperiu după ocuparea Romei și moartea lui Vitellius (20 decembrie 69), întemeind o nouă dinastie, aceea a Flaviilor (69-96). Personalitate energetică, lucidă, modestă, Vespasian este preocupat de restabilirea liniștii și securității statului, grav afectate de războiul civil. A reorganizat finanțele și armata, a întărit frontiera Dunării inferioare, creând o flotă în Marea Neagră, a reconstituit Capitoliul și numeroase edificii din Roma distruse și a început construcția Colosseum-ului. În august 70, fiul său Titus cucerește Ierusalimul și încheie în 72/73 războiul din Iudeea, care este reorganizată ca provincie de sine stătătoare.

Aulus Vitellius Germanicus (24 septembrie 15 - 20 decembrie 69) a fost împărat roman din 17 aprilie 69 până în 22 decembrie 69, unul din împărații aparținând Anului celor patru împărați.

Apropiat al împăraților Caligula, Claudius și Nero, consul în 48, guvernator (proconsul) al Africii (61), Vitellius este numit de Galba, în decembrie 68, guvernator al Germaniei Inferior. Proclamat împărat de legiunile din provinciile revoltate împotriva lui Galba (1 ianuarie 69), Vitellius își trimite trupele în Italia. La Bedriacum (14 aprilie 69), în apropiere de Cremona, legiunile lui obțin victoria asupra lui Otho (proclamat împărat la 15 ianuarie 69 după asasinarea lui Galba), patru zile mai târziu Vitellius fiind recunoscut împărat și de către Senat. După proclamarea ca împărat a lui Vespasian, la 1 iulie 69, de către legiunile din Orient, depășit de evenimente, Vitellius rămâne inactiv la Roma. Legiunile trimise de Vespasian, obțin la 24 octombrie o victorie categorică la Cremona. Este ucis la 20 decembrie 69 în timpul luptelor de stradă pentru cucerirea Romei, de forțele lui Vespasian.